

BEFOGADÓ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM

Az INFONIA Alapítvány havonta megjelenő ingyenes hírlevele

[Hatodik szám]

TARTALOMJEGYZÉK

A hónap témája

e-Befogadás éve és megtérülés esélye az Európai Unióban 2. oldal

Statisztika

97% 4. oldal

Tudomány

Szükség van-e roma e-Inclusion programokra? 5. oldal

Hírek

8. oldal

A HÓNAP TÉMÁJA

e-Befogadás éve és megtérülés esélye az Európai Unióban

Az Európai Unió hosszú évek óta szembesíti a közvéleményt az egyre kedvezőtlenebb demográfiai, foglalkoztatottsági, termelékenységi folyamatokkal, aminek következtében már a kontinens jelenlegi gazdasági és társadalmi versenyképességének megtartása is komoly kihívást jelent. A versenyképesség megtartása – egy csökkenő, de ugyanakkor gyorsuló ütemben öregedő társadalomban – napjainkban nagyon hangsúlyosan előtérbe helyezte a befogadó információs társadalom aktív eszközrendszerét. A szükségszerű strukturális változtatások mellett mindez egy markáns kulturális, életmód-szerű változtatási kényszer elé is állítja a társadalmakat. Ebben a kontextusban értékelődött fel az utóbbi években a befogadó információs társadalom (e-befogadás) politikája és programja, melynek következtében az Európai Unió 2008-ban nagyszabású kampányt indított az IKT eszközök társadalmi integrációt elősegítő lehetőségeinek kihasználása érdekében. Ehhez Magyarország egy civil kezdeményezés révén igen korán csatlakozni tudott a politikai pártok, az üzleti szereplők, valamint a tudományos műhelyek összefogása révén, ám Magyarországnak a mai napig nincs elfogadott befogadó információs társadalom stratégiája, olyan idős informatikai programja, amely a közel 4 millió 50 év feletti idősebb generáció hálózati polgárrá válását segítené elő.

A 2006-os Rigai Nyilatkozatban az európai uniós miniszterek határozott irányszámok teljesítését vállalták: felére csökkentik az internet-használat és a digitális műveltség terén meglévő szakadékot, valamint az e-közigazgatás területét érintve, hogy 2010-ig 100 százalékban akadálymentesítik a közszféra honlapjait. A kezdeményezés, az e-Befogadás évének meghirdetése ellenére még mindig igen csekély az előrelépés a digitális megosztottság csökkentésében, így kijelenthető, a rigai célkitűzések többsége nem csak magyar, de uniós szinten sem fog teljesülni.

Pedig a vállalt célok teljesülése – a digitális megosztottság felére csökkentése, a szélessávú infrastruktúra elérhetőségének 90 százalékos lefedettsége, a digitális analfabéták számának felére csökkentése – kézzelfogható gazdasági-társadalmi haszonnal járhat, becslések szerint ötéves távlatban mintegy 35-85 milliárd eurós hasznot, megtakarítást hozhat.

A digitális technológiák egyenlőtlen társadalmi elterjedésének következményeivel egyre gyakrabban találkozunk Magyarországon is. Megjelent a digitális diszkrimináció a szolgáltatások terén: például van olyan gázszolgáltatás, amit csak interneten keresztül lehet megrendelni, a digitális televíziózásra való átálláshoz szükséges készülék a háztartások többségében nem érhető el. Felerősödött a munkapiac is a digitális diszkrimináció: a digitális írástudással nem rendelkező idősebb generáció egyre gyakrabban erre hivatkozva nem kap munkalehetőséget.

Az információs társadalom fejlesztése előtt egyre komolyabb kihívásként fog szerepelni a gyors ütemben öregedő társadalmak problémája. Magyarországon jelenleg minden ötödik, 2020-ra – az európai demográfia trendekhez teljes mértékben hasonló módon – viszont már minden negyedik lakos 60 éves vagy annál idősebb lesz. Válaszul az EU-ban megfigyelhető növekvő demográfiai kihívásra az Európai Bizottság elfogadott egy olyan tervet, melynek révén Európa az olyan digitális technológiák fejlesztésének központjává

válhat, amelyek elősegítik az időskorúak önálló életvitelét, a munkaerőpiacon való megjelenésük esélyét. Ennek megfelelően a Bizottság, a tagállamok és a magánszektor együttesen több mint 1 milliárd eurót fordít a korszerű időskor megteremtését célzó kutatásra és fejlesztésre 2013-ig. Mindez persze gazdasági lehetőséget is jelent az európai IKT szektornak, hiszen az időskorúak több mint 3.000 milliárd euró összesített vagyonnal rendelkező fogyasztói csoport jelent. Becslések szerint a nyugdíjakra, egészségmegőrzésre és hosszú távú ápolásra fordított kiadásoknak a GDP-hez viszonyított aránya az elkövetkezendő évtizedekben meg fog duplázódni, így természetesen az országok többsége fenntartható megoldásokat keres. A fenti törekvéseknek tehát az a fő célkitűzése, hogy jelentős költségeket lehessen megtakarítani az egészségügyi és szociális ellátásban, jöjjön létre az időskorúakra koncentráló erős IKT-ipari tevékenység és javuljon az időskorúak életminősége, például az elektronikus egészségügyi szolgáltatások révén.

STATISZTIKA

A hónap száma: 97 (százalék)

A világon található weblapok ennyi százaléka nem felel meg a hozzáférhetőség alapvető kritériumainak sem. Ez főleg akkor sokkoló, ha figyelembe vesszük, hogy a világ internetezőinek körülbelül 18-20%-a szenved valamilyen hátránytól (600-750 millió ember). Minden 10 családból három érintett ilyen módon. 2001-ben a világon 180 millió ember volt vak, vagy nagyon erősen látássérült. Az Európai Unió polgárainak 20%-a lesz 2015-re 65 éves, vagy annál idősebb. Ha a hozzáférhetőség nem növekszik, ők mind ki lesznek zárva az online tartalmakból.

Forrás:

Economics of Web Accessibility - Part 1

http://www.infosysblogs.com/web2/2008/11/economics_of_web_accessibility.html

Kurucz Erika: Szükség van-e roma e-Inclusion programokra?

2008 az e-Inclusion (e-befogadás) éve. Az EU hivatalosan is célul tűzte ki, hogy elősegíti az IKT-használat szempontjából hátrányos helyzetű, jelenleg a digitális szakadék által érintett, marginalizálódott társadalmi csoportok e-integrációját. Ez Magyarországon összesen közel hatmillió embert érint, ezt a számot kellene egy év alatt 3 millióra csökkenteni.

Magyarországon ma leginkább az időseket, a valamilyen fogyatékkal élőket¹ és a roma népességet tekintjük hátrányos helyzetű csoportnak. Az utolsó népszámlálás adatai szerint a 60 év feletti időszerűak száma 2 081 559 fő, 577 ezer fő él fogyatékkal², és nagyságrendileg ezt a számot közelíti meg a roma népesség - szociológusok (Kemény-Janky-Lengyel, 2004) által 520-650 ezer főre becsült - csoportja is (ezek a halmazok nem diszjunktak, jelentős átfedés van közöttük).

A három csoport problémái, és az alacsony IKT-használat mögött meghúzódó feltételezett okok azonban jelentősen eltérnek egymástól. Az időszerűak esetében életkorukból következik, hogy kevésbé fogékonyak az új dolgokra, és sokszor csökkenő szellemi képességeik (pl. fokozatos memóriacsökkenés, orientációcsökkenés, a kognitív folyamatok zavarai) is megnehezítik a tanulást. A fogyatékkal élők esetében a fogyatéka maga az, ami korlátozhatja az egyén részvételét és lehetőségeit, hogy teljes mértékben aktív e-citizen lehessen. A roma népesség alacsony részvétele az információs társadalomban azonban nem „roma-kérdés” (sic!). Nem kötődik a roma kultúrához, szokásokhoz, hanem sokkal inkább szegény-gazdasági kérdés: a marginalizált, információhiányos, szociálisan és társadalmilag is hátrányos helyzet komplex következménye.

Kellenek-e célzott roma e-Inclusion programok?

Az információs társadalomhoz tartozást gyakran dichotóm kategóriaként használjuk: vagy beletartozik valaki, vagy kizorul (in or out). Valójában azonban ez nem dichotóm kategória: az emberek IKT-használat képességei meglehetősen széles skálán mozognak. A használat módja, eszköze, időtartalma, gyakorisága, célja, minősége, a lehívott tartalmak, a digitális írástudás foka stb. mind együtt határozzák meg, hogy az egyén hol helyezkedik el ezen a skálán, és mennyire integrálódik az információs társadalomba.

Az e-befogadás legelső feltétele a számítógéphez és az internethez való hozzáférés biztosítása. A számítógép és az internet elérését azoknak a körében kell elősegíteni, akiknek nincs hozzáférésük, de szükségük van rá, illetve szeretnék, ha lenne. Hasonlóképpen, az IKT-használattal kapcsolatos készségeket, a digitális írástudást is azok esetében kell fejleszteni képzési és oktatási programok révén, akik ezekkel a készségekkel nem vagy csak alacsony szinten rendelkeznek. A korábbi technológiák: a telefon, a rádió, a televízió kezelése mára már nagyon leegyszerűsödött, felhasználóbaráttá vált, kezelésük alapkészségnek tekinthető. Más a helyzet a számítógép és az internet világában, ahol a tanulást nem igénylő, egyszerűen használható funkciók mellett magasabb szintű tudást és technikai feltételeket megkövetelő tevékenységekre is szükség van. A World Internet Project keretében

végzett vizsgálatok³ eredményei szerint a roma társadalom esetében egyelőre az IKT-hozzáférés és a használat is alacsonyabb szintű, mint a többségi társadalomban.

A helyzet javítására „roma e-Inclusion programként” indított projektek esetében azonban fennáll a veszély, hogy összerosódnak az etnikai hovatartozás és a szociális helyzet következményei, amelyek tovább erősíthetik a társadalom tagjaiban a roma népességről élő negatív, előítéletekkel terhelt képet. További következményként a romák virtuális világunkban is elkülönülő, felzárkóztatásra szoruló csoporttá degradálódnak. Ebből következik, hogy mind a roma népesség, mind az egész társadalom szempontjából az a jobb, ha ezek a programok nem „roma” címkével, hanem a szükségleti tényezőket hangsúlyozva jelennek meg, hiszen itt nem az egyébként is rendkívül rétegezett roma népesség jellemzőihez, kultúrájához kapcsolódó hátrányt kell kiegyenlíteni.

A hozzáférés biztosításán túl az e-Inclusion programok alapvető célja, hogy szervezett keretek között biztosítsák a hátrányos helyzetű egyének és közösségek számára a számítógéphez, internethez való hozzáférést és a használatához szükséges készségek kialakulását. Fontos, hogy ezek az esélykiegyenlítő programok igazán hatékonyak legyenek, és az egyén személyes élményen keresztül, tapasztalati tanulás útján megismerje az IKT-eszközökben rejlő lehetőségeket, a számára releváns tartalmak elérésének módját és elsajátítsa az autonóm használatot. Ez várhatóan megfelelően motiválja majd arra, hogy használja ezeket az eszközöket és ezáltal csökkenjen esetleges izoláltsága és javuljon az életminősége. Ehhez azonban tudnunk kell, mely programok érik el a kívánt hatást, és melyek nem.

A monitoring szerepe

Magyarországon egyelőre kevés olyan e-Inclusion programot találunk, amely jelentős társadalmi hatást kiváltva a hátrányos helyzetű csoportok egy széles rétegét célozza meg és képes elérni. A meglévő programok leginkább az informatikához, telekommunikációhoz valamilyen módon kapcsolódó cégek, civil szervezetek vagy lelkes, elkötelezett aktivisták által megvalósított egyedi kezdeményezések – többnyire átfogó koncepció és kidolgozott indikátorrendszer nélkül. Általában nem kapcsolódik hozzájuk monitoring-rendszer, nem készül róluk hatásvizsgálat, és eredményeikről sincs objektív, előre meghatározott indikátorok alapján készült elemzés. Ebből következően tényleges hatásukról, eredményeikről nem sokat tudunk, és a hiányos információk miatt költséghatékonyságuk sem ítélt meg. Így az sem dönthető el, hogy melyiket lehetne vagy kellene modell-programként terjeszteni és fenntarthatóvá tenni, illetve melyiknek a működését érdemes befejezni, esetleg átalakítani. A fenti hiányoknak leginkább a megcélzott csoportok látják közvetlen kárát, de közvetetten, hosszabb távon az ország versenyképességét is kedvezőtlenül befolyásolják. Egyes korábbi társadalmi integrációs programoknál az adatvédelmi törvény korlátai miatt már a célcsoport megtalálásánál, kiválasztásánál is voltak problémák. Míg az időskorúak születési dátumuk, a fogyatékkal élők pedig hátrányos tulajdonságuk alapján jól azonosíthatóak, addig a roma célcsoport esetében – az önazonosítás, illetve a külső szakértő által végzett meghatározás eltérései miatt – mindig komoly módszertani problémaként vetődik fel a „Ki a roma?” kérdés. Ez további érv amellet, hogy az e-Inclusion programok célcsoportjának kiválasztásánál a szükségletnek kell a döntő szempontnak lennie.

A jól megtervezett, célindikátorokat és eredményindikátorokat is tartalmazó e-Inclusion programok lehetőséget teremtenének arra, hogy a hátrányos helyzetű, kevésbé integrált csoportok valódi lehetőséget kapjanak az e-befogadásra. Azt, hogy valamely programnak van-e tényleges hatása, és az megegyezik-e a szándékolt hatással, csak akkor tudhatjuk

meg, ha már a projekt megkezdése előtt, a tervezési szakaszban rögzítjük azokat a mutatókat, amelyekkel a hatást és az eredményeket majd mérni tudjuk. Csak a kiinduló értékekhez viszonyítva tudjuk mérni a változásokat. Ebből következik, hogy nélkülük a programok utólagos hatásvizsgálata nem lehetséges. A legfontosabb rögzítendő mutatók a forrás- vagy input-indikátorok, melyek segítségével a projekt költségei mellett számszerűsíthetők a technikai, humán és szervezeti erőforrások. A célindikátorok vagy output-indikátorok a tevékenységek nyomán létrejövő közvetlen eredményeket számszerűsítik, általában fizikai tulajdonságokat mérve. Az eredmény- vagy teljesítményindikátorokat is meg kell határozni, ezek a projekt azonnali és közvetlen eredményeiről nyújtanak majd információt. Végül definiálni kell a hatásindikátorokat is, melyek a projekt következtében rendszerint hosszabb távon jelentkező közvetlen hatásokat mutatják meg. Ezek segítségével a program a teljes megvalósítás alatt jól követhető, mérhető és - szükség esetén - fejleszthető.

Az e-Inclusion programoknál különösen fontos, hogy előzetesen történjék szükségletfelmérés, amiből pontosítani lehet, hogy milyen igényei vannak a célcsoportnak. A motiváció kialakítása, a megfelelő információk átadása a célcsoportnak a programról és a lehetőségekről, a kérdéseik folyamatos megválaszolása és az esetlegesen felmerülő problémák időbeni kezelése döntő fontosságú a program sikere szempontjából. Elengedhetetlen továbbá a folyamatos monitoring a projekt során, amihez egyfajta minőségbiztosításnak, minőségfejlesztésnek is társulnia kell – ezt a célt szolgálhatja például a célcsoport elégedettségi vizsgálata, a belső folyamatellenőrzés, az úgynevezett mérföldkövek meghatározása stb. –, és a projekt folyamán így lehetőség nyílik a módosításra, javításra, fejlesztésre. A jól kialakított monitoring-rendszer objektíven mérhető eredményű és hatású, eredményes e-Inclusion programokat biztosít, amelyek hosszútávon nemcsak a célcsoport integrálódását segítik elő, hanem hatékonyan hozzájárulnak az ország gazdasági versenyképességének javulásához is.

Felhasznált irodalom

Kemény István - Janky Béla - Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat Kiadó - MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2004.

Magyar Információs Társadalom Éves Jelentés, 2006.

http://www.ittk.hu/web/docs/ITTK_MITJ_2006.pdf

World Internet Project, 2001-2006. <http://www.worldinternetproject.net/>

2001. évi népszámlálás. <http://www.nepszamlalas.hu>

HÍREK

Digitálisan megosztott társadalomban fogunk élni?

Az IBM egyik kutatója szerint az 1970 előtt született felhasználókat jól meg lehet különböztetni a későbbi generációk tagjaitól. A számítástechnika gyerekkor óta való használata másban is kiütözik.

<http://www.sg.hu/cikkek/62914>

Folyóirat a magyarországi digitális megosztottságról

Megjelent az Információs Társadalom folyóirat 2008. évi 2. száma, melynek témája ezúttal az e-befogadás (e-inclusion).

<http://www.infonia.hu>

Internet penetráció 2008 első félév

Fél év alatt 5 százalékpontot nöött a 15-69 éves hazai lakosságon belül az internetezők aránya, így 2008 első félévében 46 százalékos az internet penetráció – több mint 3,4 millióan kapcsolódnak legalább havi rendszerességgel a világhálóra, a legalább hetente internetezők aránya pedig 42 százalék.

http://www.nrc.hu/aktualis?page=details&news_id=498&utm_source=NRC_HIRLEVEL&utm_medium=TopcikkPenetracio

BeLin - a beszélő Linux

Az „Informatika a látássérültekért” Alapítvány nonprofit szervezetként évek óta fontos feladatának tekinti az esélyegyenlőség megvalósítását az info-kommunikáció területén is. Az Ubuntu disztribúció átalakításával, az alapítvány munkatársának, Hammer Attilának és az Ubuntu Közösség fejlesztő munkájának eredményeként készült el a BeLin 1.0, a magyarított és akadálymentesített Ubuntu disztribúció.

http://www.terminal.hu/cikk.php?article_id=113197

Szélessávú internetet minden európai polgárnak – a Bizottság vitát indít az egyetemes szolgáltatás jövőjéről

Miként érheti el az EU, hogy Finnország északi csücskétől Dél-Olaszorszáig, Nyugat-Írországtól Románia keleti feléig minden uniós polgár szélessávú internet-csatlakozással rendelkezzen? Ez a Bizottság mai jelentésének fő kérdése. 2003-tól 2007-ig az EU-ban megháromszorozódott a szélessávú internetet használó háztartások száma, így jelenleg 36%-os arányt képviselnek, ugyanakkor az unió lakosságának 7%-a (a vidéki területek 30%-a) most sem rendelkezik internetkapcsolattal. Jelentős szakadék tátong az egyes tagállamok között: míg Dániában, Luxemburgban és Belgiumban a lefedettség 100%-os, a Romániában élők több mint 60%-ának (a vidéki területeken élők 75%-ának) nincs lehetősége szélessávú kapcsolatra. Még az erős gazdasággal rendelkező országokban is, mint Olaszország és Németország, a vidék lakosságának 18, illetve 12%-a kireked a szélessávú szolgáltatásokból. Mivel a szélessávú kapcsolat mindennapjaink egyre fontosabb részévé válik, a rádiófrekvencia-gazdálkodás és a mobil műholdas szolgáltatások területén zajló szakpolitikai döntéshozatalnak ki kell egészülnie az egyetemes hírközlési szolgáltatásról szóló széles körű vitával. Az egyetemes szolgáltatás olyan biztonsági hálózat, amely többek között a telefonos kapcsolat és az alapszintű internethozzáférés minimális szintjét hivatott biztosítani, amennyiben ezeket az alapvető szükségleteket a piac nem képes kielégíteni.

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1397&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>

Minden brit fiatal otthonról netezhet?

A világon elsőként az Egyesült Királyság garantálni kívánja, hogy minden fiatal rendelkezzen otthonában számítógéppel és internet-hozzáféréssel. A brit kormányzat mintegy 300 millió fontot fordít arra a célja, hogy a hátrányos helyzetű (munkanélküli, alacsony jövedelmű) szülők gyermekei is rendelkezzenek a tanuláshoz szükséges eszközzel. A digitális szakadék csökkentését célzó intézkedés sikeres megvalósítása esetén 2011-re minden 5-19 év közötti fiatalnak lehetősége lesz otthonából böngészni a világhálón.

England promotes access to ICT for disadvantaged youngsters

http://www.dcsf.gov.uk/pns/DisplayPN.cgi?pn_id=2008_0208

875 új közösségi hozzáférési pont Litvániában

2008 augusztusában a „Közösségi hozzáférési pontok hálózatának fejlesztése” nevű litván projekt keretében 875 új ilyen pontot adtak át a balti országban. A litván belügyminisztérium kezdeményezésére indult projekt célja, hogy elsősorban vidéki emberek, kisközösségek számára is elérhetővé tegyék az internetet és ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokat. A részben az EU Strukturális Alapjaiból, valamint PHARE programjából is megvalósuló fejlesztéssel Litvánia lett az első az egy főre eső közösségi hozzáférési pontok tekintetében Európában.

Public Internet Access Network now in place

<http://www.epractice.eu/document/5073>

Az idén 2,1 milliárd jut az eMagyarország programra

Az idén 2,1 milliárd forintot költ a kormány az eMagyarország programra, most a fő cél az, hogy az elérési pontokon megfelelő szakemberek segítsék a felhasználókat az internet alkalmazásában és a szolgáltatások igénybevételében - mondta Bódi Gábor, a Miniszterelnöki Hivatal szakállamtitkára.

<http://www.magyarorszag.hu/hirkozpont/hirek/informatika/bodi20080930.html>

Linuxos platform időseknek

Megjelent az Eldy linuxos verziója. Az Eldy nem más, mint egy ingyenesen használható java-alapú platform, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy közelebb hozza a számítógépet és az internetet az idősebb korosztályhoz. Az Olaszországban több mint 150 ezer felhasználóval rendelkező alkalmazás jelentősen megkönnyíti az e-mailezést, böngészést, csevegést, fényképnézegetést, emellett elősegíti a hozzájutást az időjárással kapcsolatos hírekhez, rádióadásokhoz, mindezt grafikus felhasználói felületen (GUI) keresztül, nagy ábrákkal és érthető nyelvezettel. Eldynek eddig csak MS Windows-os változata volt, természetesen a linuxos verzió is ingyenes – és reklámmentes.

Eldy releases Linux version

<http://www.epractice.eu/document/5040> illetve <http://www.eldy.eu/>

Beszélő weboldal jelent meg a román közigazgatásban

Szeptember eleje óta „beszélő” verzióval gazdagodott a román informatikai tárca weboldala. A minisztérium webhelye az első a közigazgatási oldalak sorában, amelyik rendelkezik hangos változattal. A szájat tartalmát egy beszédsszintetizátor olvassa fel, a navigációhoz mindössze billentyűzet használata szükséges.

The new voice of public websites

<http://www.epractice.eu/document/5036>

IMPRESSZUM

Rab Árpád – szerkesztő

Csótó Mihály – Körkép és hírek rovat

Köszönjük a szerzőknek, hogy engedélyezték írásaik közlését. Szeretettel várjuk a téma iránt érdeklődők saját írásait, híreit, észrevételeit.

A hírlevélre közvetlenül feliratkozni az alábbi e-mail címen lehet:

enclution-regisztracio@ittk.hu

Apponyi Albert program

Ez a folyóirat szám a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal Apponyi Albert programja keretében kiírt Mecenatúra pályázaton elnyert támogatás segítségével készült.

Partnerünk az e-Inclusion.hu - Az információs társadalmi befogadás magyar oldala

<http://einclusion.hu/>